

19. Herring S. C. Weblogs As A Bridging Genre / S. C. Herring, L.A. Scheidt, E. Wright, S. Bonus // Information Technology and People. – 2005. – Vol. 18(2). – P. 142-171. 20. <http://naturallyella.com>. 21. <https://www.getthegloss.com/article/blogger-of-the-week-naturally-ella>.

Стаття надійшла до редакції 5 квітня 2017 р.

*Карпова Е.С., к. філол. н., преп.
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев*

ЯЗЫКОВОЙ ПОРТРЕТ КУЛИНАРНОГО БЛОГГЕРА

Статья посвящена исследованию языкового портрета кулинарного блоггера как лингвистического феномена. Рассматриваются ключевые характеристики блога как нового жанра компьютерно-опосредованной коммуникации. Анализируются основные лексико-семантические, а также синтаксические особенности языка кулинарного блоггера и фуд фотографа Эрин Алдерсон на примере ее вегетарианского блога Naturally Ella.

Ключевые слова: речевой жанр, компьютерно-опосредованная коммуникация, кулинарный блог, кулинарный блоггер, лексико-семантические характеристики, синтаксические особенности.

*Karpova K., PhD., Assistant Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

VERBAL PORTRAIT OF A FOOD BLOGGER

The article is focused on the research of verbal portrait of a food blogger as a linguistic phenomenon. Key peculiarities of blog as a new genre of computer-mediated communication as well as blogger as a central character of culinary blog are investigated. Core lexical, semantic, syntactic characteristics of food blogger and food photographer Erin Alderson – the author of vegetarian blog Naturally Ella – are under examination.

Key words: speech genre, computer-mediated communication, culinary blog, culinary blogger, lexical, semantic, syntactic characteristics.

УДК 808.3–0.83–55

*Клименко Н.Ф., д. філол. н., проф.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

СЛОВОТВІРНІ ГНІЗДА, КОМПЗИТОУГРУПОВАННЯ ТА ТЕМОГНІЗДА В ПРОЦЕСАХ СТРАТИФІКАЦІЇ ЛЕКСИКИ

У добу глобалізації активізуються процеси нової стратифікації лексики, в яких беруть участь словотвірні засоби, що сприяють формуванню нових словотвірних гнізд, поповненню вже існуючих, виникненню нових композитоугруповань, а в термінологіях – темогнізд розчленованих номінацій.

Розгляд семантичного простору слів, об'єднаних спільною темою, дозволяє глибше окреслити зміни в співвідношенні між простими афіксальними та складними словами, між ціліснооформленими та розчленованими номінаціями.

Стають виразнішими ділянки лексиконів, заповнювані запозиченнями, в з'ясованому плані, з'ясується подібність упорядкування лексики за стратами в різних мовах.

Ключові слова: *словотвірне гніздо, композитоугруповання, темогніздо, запозичення, словотвірна та лексична інтерференція.*

У добу глобалізації активізуються процеси нової стратифікації лексики. Вона поповнюється новими питомими одиницями, запозиченнями, інтенсивніше відбувається термінування і детермінування слів. Важливо окреслити роль словотворчих засобів у формуванні нових класів-угруповань лексики, зміни в співвідношенні між простими афіксальними та складними словами, між ціліснооформленими і розчленованими номінаціями.

З цього погляду найбільш вивчені словотвірні гнізда. Віднесення складних слів до словотвірних гнізд, як і раніше, викликає різночитання. Їх співвідносять з тими гніздами, основи яких представлені в композитах і юкстапозитах. Проте це одиниці з іншою порівняно з простими афіксальними словами мотивацією. У частини з них мотиваторами виступають словосполучення, інші формуються за моделями вже існуючих композитів. За цієї умови їхні основи здобувають функційний статус афіксоїдів, а їхні основи (перші чи останні в слові) стають центрами об'єднань, або інакше композитоугруповань. Це моделі творення композитів. Так, *скловата, склогіпс, склоемаль, склокераміка, склопластик, склоцемент* тощо – наслідок згортання словосполучень з двох рівноправнопоєднаних іменників. У них повторюється афіксоїд *скло-*, що пригтає інші подібні композити, утворюючи композитоугруповання.

Цей компонент стає атрибутом (функційним прикметником) інших складних утворень, займаючи препозицію до вже існуючих композитів без співвідношення із словосполученням: *склоасфальтобетон, склоалізобетон, склаолакотканина, склоцементокераміка, склошлякопорит*.

Іншими угрупованнями є темогнізда, що є множиною (сукупністю) розчленованих номінацій з однаковим стрижневим словом: *генетика збереження/ еволюційна/ людини/ молекулярна/ популяційна/ поведінки/ розвитку/ радіаційна/ статі*.

Словотвірні гнізда, композитоугруповання і темогнізда – це ті об'єднання, що є одиницями семантичного простору, упорядкованого, в свою чергу, абстрактнішими від них лексичними центрами.

Угруповання таких одиниць у певному семантичному просторі покажемо на прикладі термінів, узятих із Словника української біологічної термінології [СУБТ].

З погляду проявів мовної інтерференції (морфологічної, лексичної, семантичної, прагматичної) своєрідний семантичний простір утворюють лексеми із запозиченими основами *-фаг-/-фаго-, -треф-/-троф-, -цид*. Вони демонструють кілька напрямів завоювання слів із цими основами у східнослов'янських мовах на тлі питомих *-їд, -год-* (увати), *-жер-, -гриз-, -сос-*: від повного запозичення змісту та форми: *аерофаги, бактеріофаги, детритофаги, копрофаги, некрофаги, олігофаги* до калькування

πάμφαγος – всеїдний, паралельного використання запозичень і кальок: *σαπροφαги* і *трупноїдні* до семантичного словотворення *ανθροποφάγος* – людожер і дотримання стилістичного регістру, пор.: *αιγοφάγος* – який їсть козлятину та *ελληγοφάγος*, *τουρκοφάγος* – грекожер, туркожер, згадаймо неологізм *україножер*.

У цьому останньому випадку стилістичне забарвлення слова мови запозичення відіграє істотну роль у встановленні лексичних паралелей з мовою-рецепієнтом. Так, укр. *кровосос* і в прямому (комаха), і в переносному значенні (про людину) збігається з грецьким іменником *αιματοφάγος*. У випадку зіставлення семантики українського слова *молокосос* з грецькими *γαλακτοφάγος* любитель молока, той, хто дотримується молочної дієти, *γαλακτοπότης* – той, хто п'є молоко – харчується молоком виявляється незбіг обсягу семантем цих одиниць. Їхня відмінність підтверджується значенням *молокососа* як назви недосвідченої молодої людини. Прихований слід цього значення у семантемі іменника *γαλακτοφάγος* простежується у паралельних фразеологізмах української, російської та новогрецької мов, пор.: *у нього молоко на губах не обсохло* – про недосвідченого, молодого чоловіка та *το στόμα του ακόμα μυρίζει γάλα* (буквально губи його ще пахнуть молоком).

Відмінність семантики демонструють також дієслова, першою основою яких є *γαλακτο-* (асоціюється з іменником *молоко γάλα*) та другою, пов'язаною з *φάγω* їсти або *τρέφω* годувати. Вони відрізняються спрямуванням дії, оскільки *φάγω* містить вказівку на пряму дію суб'єкта: *γαλακτοφάγω*, *γαλακτοποτώ* той, хто любить молоко, хто харчується молоком, а *τρέφω* – на дію над об'єктом. Таке ж зіставлення властиве похідним від дієслів іменникам: *η γαλακτοφαγία* – молочна дієта, *η γαλακτοτροφία* – дотримання (кимось) молочної дієти.

Основа *-фаг-* у першій позиції слова трапляється набагато менше, ніж у другій. Нечисленні афіксальні похідні від дієслова *φάω* їсти. Крім дієслів, тут представлені прикметники *άραγος* (з синонімами *αράγωτος*, *αράγανος* – голодний, ненаїджений, *φαγάδικος* – ненажерливий, *φαγόσιμος* їстівний та іменники *ο φαγός* – ненажера, *τα φαγώσιμα* – продукти харчування, *το φαγητό* – їжа, страва, вечеря, обід). Кілька композитів є кальками в новогрецькій з англійської, що засвоєні також східнослов'янськими мовами: *φαγοκύτταρο* – фагоцит, *φαγοκυτταρικός βίολ.* фагоцитарний, *το φαγόσωμα* – фагосома, *το φαγολυσώσάμα* фаголізосома.

Значно вища активність цієї основи у творенні композитів з другою основою *-фаг-*, *-φα-*, використовуваною у складниках *-φάγος*, *-φαγία* / *-φαг-*, *-φαγία*. Найрозгалуженіше угруповання формують композити з другою основою *-φαγος* у новогрецькій та східнослов'янських на *-фаг-*, *-їд*, хоча в зіставляваних мовах вони відрізняються продуктивністю за реалізацією лексико-семантичних варіантів, тобто конфігурацією їхніх семантем.

У новогрецькій кількість слів на *-φαγος* невпинно зростає. За даними оберненого словника І. Курмуліса у 1967 р. таких утворень засвідчено 94 (Κουρμούλης 1967), за словником цього ж типу А.Симеоніди (*Αναστασιάδη-Συμεωνίδη* 2002) їх уже 202. Найчастіше такі іменники позначають їстот (осіб та тварин), які харчуються тим, що вказано першою основою композита. Їжа їхня найрізноманітніша. Це рослини *φυτοφάγος* рослиноїд, *φρουτοφάγος* той, хто їсть фрукти, *αγγουροφάγος* ~ огірки,

αγουροφάγος – неспілі фрукти, *πατατοφάγος* – картоплеїд; тварини: *ιπποφάγος* той, хто їсть конину, *σκαλικοφάγος* – черви, *μυρμηκοφάγος* – мурахоїд, *σφιλοφάγος* – гадюк, *σαρδελοφάγος* – сардини, *εντομοφάγος* – комахоїд, *μελισσοφάγος* – бджолоїд. Істоти, названі за їжею, якій вони віддають перевагу в споживанні, належать переважно до найменшуваних осіб. Назви тварин, птахів, комах з цією семантикою трапляються рідше: *ερπετοφάγος* той, хто їсть повзунів, *ακριδοφάγος* ~ саранчу, *αχυροφάγος* ~ солому, *βατραχοφάγος* ~ жаб, *χελωνοφάγος* ~ черепах. Птаха *βιβίλγα* за любов до інжиру називають іменником *συκοφάγος*.

Досить численну групу утворюють слова з *-φάγος*, що підкреслюють надмірність у споживанні продуктів, указаних першою основою слова: *αγκινारοφάγος* любитель артишоків, *ζαχαροφάγος* укр. *ласун*, *ласий*, *солодій*, рос. *сластёна*, *лакомка*. Формулою *любитель чогось* описано семантику слів: *αβγοφάγος* любитель яєць, *αγκινारοφάγος* ~ артишоків, *ελαιοφάγος* ~ маслин, *οπιοφάγος* ~ опіуму, *κρεμμυδοφάγος* ~ цибулі, *μπανανοφάγος* ~ бананів, *σκородοφάγος* ~ часнику, *ψωμοφάγος* хто їсть багато хліба.

У частини похідних композитів цього різновиду слів існують значення той, хто харчується чимось, і той, хто надмірно споживає щось: *οπωροφάγος* – любитель фруктів, *αρτοφάγος* ~ хліба, *ψαροφάγος* ~ риби.

Деякі композити з *-φάγος* подають загальні характеристики осіб. До них належать *λαχανοφάγος* – вегетаріанець, той, хто добре або погано харчується *καλοφάγος* – *καλοφάγας*, їсть багато/ мало *λιγοφάγος* – *πολυφάγος*, хто їсть усе підряд *παμφάγος*.

Привертають увагу композити з *-φάγος*, яким властива соціальна оцінка: *οικολοδοφάγος* – любитель захоплювати чужі земельні ділянки, *χαραιοφάγος* – хабарник. Деякі з них демонструють паралелізм лексичної семантики в зіставлених мовах: *ανθρωποφάγος* – людоджер, *αιματοφάγος* – кровосос. Декотрі з них виділяються інтенсивністю ознак, як грецькі *τουρκοφάγος*, *βουλγαροφάγος* – винищувачі турків, болгар. До них подібний український *україноджер*, і всі вони негативно забарвлені. У поодиноких випадках характеристика буває позитивною, але похідні виявляють ознаки оказіоналізмів: *εφημεριδοφάγος* – той, хто любить читати газети. Іменник *βιβλιοφάγος* як зоологічний термін позначає комаху, в переносному значенні він характеризує людину, що багато читає, “ковтає” книжки.

Тільки частина композитів з *-φάγος* належить до слів, що стали термінами української біологічної систематики. Це повні запозичення на взір: *αεροφαγ* – тварина (кінь), що “ковтає” повітря (і це в нього патологічне явище) або кальки англіцизмів, утворених з грецьких основ, *τα πάμφαγα* – всеїдні, *τα φυτόφαγα* – травоїдні.

Привертає увагу продуктивність використання композитів із складником *-φαγ* та *-ιδ* з різними стильовими характеристиками (регістрами) у загальнолітературній, розмовній мові та в спеціальних термінологічних підмовах. Більше того, спостерігається паралелізм функціонування аналізованих утворень. Похідних з відтінком розмовності на *-φάγος* та *-φαγ*, *-ιδ* значно більше, ніж тих, що функціонують у статусі термінів.

У східнослов'янських мовах до розряду термінологізованих потрапили ті іменники, що є субстантивними утвореннями від прикметників, мотивованих іменниками з основою *-ιδ-* і оформлених у множині: *зерноїдні*, *плодоїдні*, *травоїдні*, *рибоїдні*, *рослиноїдні*, *комахоїдні*, *стервоїдні* тощо.

Такі похідні сформовані в біологічній терміносистемі під впливом калькування. І в семантичному просторі одинокі з основою -фаг (грецьке -φάγος, укр. -їд-) трапляються терміни-запозичення і паралельно з ними їхні кальки: укр., рос. *фітофаги*, *фитофаги*, англ. *phytophages*, грец. *φυτοφάγος*, укр. *рослиноїдні*, рос. *травоядные*; *ентомофаги*, *insect-eaters*, *εντομοφάγος*, укр. *комахоїдні*; укр. *травоїдні*, *травоядные*, *grass-eaters*, *χορτοφάγος*; *сапрофаги* *saprophages*, *трупноїдні*; плодоїдні, *carpofagous*. Пор. ще *carpophagous* і *карпофагія*, *плодоїдність*, *автофагія*, *autophagy* *самопоїдання*.

У ряді випадків різні за формою, але однакові за значенням лексеми відрізняються стилістичним забарвленням. Так, у біологічній терміносистемі існує іменник *їхтіофаги*, англ. *ichthyophagous animal*, грец. *ιχθυοφάγος*, йому відповідає ще й іменник *рибоїдні*. У розмовній грецькій мові побутує іменник *ψαροφάγος* – той, який харчується рибою; любитель риби. Він не увійшов до терміносистеми біології. Деякі такі композити входять до неповних рядів лексем: *м'ясоїдні*, англ. *creatorphages*, грец. *κρεατοφάγος*. Еквівалентом грецького *λαχανοφάγος* у східнослов'янських мовах став запозичений з пізнолатинської *vegetarius* – людина, яка харчується тільки рослинною їжею. Це змушує не погодитися з російським перекладом іменника *χορτοφάγος* як вегетаріанця, оскільки йдеться про тварину – травоїда [НРС].

Іноді реєстрові відмінності не дозволяють визнати абсолютними синонімами запозичення і кальку. Так, у реєстрах словників біологічної термінології представлено *деревогризи* і *ксилотропофи*. Останній в англійській реалізовано композитом *xylophages*, укр. ксилофаги, грец. *ξύλοτρόφος*, *ξύλοφάγος* – організм, що живиться деревиною живих або мертвих рослин. Іменник *деревогриз* має негативну оцінку, оскільки він називає шкідників лісів і технічної деревини. У цьому випадку інтенсифіковано негативну ознаку, і цим стилістичним забарвленням такі одиниці відрізняються від назв істот, які є любителями рослинної та тваринної їжі на зразок: *τυροφάγος* – сирод.

У новогрецькій біологічній систематиці нечисленні іменники середнього роду в множині, що називають ряди одиниць: *τα σαπροφάγα* сапрофаги, *τα ζυλοφάγα* – ксилофаги.

Семантичний простір слів з основою -фаг у східнослов'янських мовах відбиває своєрідність впорядкування його в англійській мові, а завдяки їй і в грецькій, через відношення опозиції між основами -фаг- та -треф- < -треф-/ -троф-, які зіставлені за різноспрямованими діями дієслів *φάγω* – (їсти самому, жититися, харчуватися) та *τρέφω* (годувати (розводити) когось, піклуватися про щось, що є твірними для композитів). Зберігаючи загальні контури і осі зіставлення одиниць близького за темою семантичного простору, кожна мова подібним способом впорядковує його своїми та запозиченими засобами.

Афіксальні похідні з основою -треф-/ -троф-, -треф-/ -троф- свідчать про її морфологічну варіативність у новогрецькій мові, де вона трапляється в складі нечисленних іменників, прикметників і рідко дієслів. Частина з них увійшла до фонду інтернаціоналізмів, які є і в східнослов'янських мовах: *υπερτροφία*, гіпертрофія, англ. *hypertrophy* – надмірне збільшення яких-небудь тканин чи органів тіла внаслідок посилення синтезу речовин клітинних оболонок, відкладанням запасних речовин. Протилежний йому за значенням іменник *γίνοτροφία*, *υποτροφία*, *hypotrophy* (з синонімом

oligotrophy) вказує на хронічний розлад харчування у дітей, яке супроводжується виснаженням.

Іменник *атрофія*, *атрофіа*, *atrophy* позначає прижиттєве зменшення розмірів органів та тканин в організмі людини і тварин, що супроводжується занепадом їхньої функції. Останній є стрижневим словом розчленованих номінацій: *атрофія патологічна* (pathological atrophy) – виснаження, зумовлене порушенням харчування, інфекційними захворюваннями та *атрофія фізіологічна* (physiological atrophy) – вікові зміни організму. Названі лексеми з основою *-троф-* є запозиченнями в східнослов'янських мовах, що частково детермінувалися і використовуються не тільки як біологічні або медичні терміни, а ще і як одиниці загальнолітературної мови.

Варіант основи *-тref-*, оформлений як *-троф-*, трапляється у першій позиції, але для неї характерна більше друга позиція в композиті. У першій позиції похідні з нею здебільшого спеціалізуються на характеристиці способів живлення, підкресленні шляхів його здійснення та впливах на живі організми. Розділ науки, який вивчає вплив харчового чинника на організм людини, розробляє методи запобігання захворюванню, зміцненню здоров'я людини, продовження життя, називається *трофологією* (trophology).

Більшість композитів з основою *-троф-* у початковій позиції композитів зберігає термінологічні значення у мовах запозичення тоді, коли вони характеризують місце, через яке проходять поживні речовини від материнського організму до зародка – *трофобласт*, trophoblast, на якому щось росте – *трофотоп* (місце бодай з найменшою родючістю ґрунту). Вони вказують на певну стадію живлення *трофонт*, trophont – вегетативна стадія в життєвому циклі найпростіших організмів (доросла форма інфузорій), *трофофаза*, trophophase – період метаболізму грибів, за якого первинний метаболізм домінує над вторинним. Такі композити характеризують рух поживних речовин: *трофотаксис*, trophotaxis – позитивний або негативний рух нижчих організмів, зумовлений нерівномірним розподілом поживних речовин у зовнішньому середовищі, або функцію певних частин у живленні організмів: *трофофіл*, trophophile – листок, що виконує функцію живлення, *трофоцити*, trophocytes – клітини, що постачають поживні речовини та пластичні матеріали до інших клітин.

Значно більше похідних композитів з другою основою *-троф-* у грецькій мові, що теж виражають кілька значень. Найактивніше з них – той, хто розводить (когось), опікується кимось, назване першою основою, чим живляться тварини, рослини, люди. Для таких похідних здебільшого не характерні термінологічні значення у грецькій мові: *ауотрѳос* – козівник, *аґеладотрѳос* – корівник, *орнівотрѳос* – той, хто розводить курей, *ковіклотрѳос* – кролівник, *ктівотрѳос* – тваринник, *меліссотрѳос* – бджолар, *хлївотрѳос* – гусівник, *хїротрѳос* – свинар. У східнослов'янських мовах похідних із цим значень теж дуже багато, але вони не є запозиченнями. У сучасній українській мові їм відповідають суфіксальні похідні на *-ник/ -івник*, у російській – композити на *-вод*, пор. рос. *животновод*, *пчеловод* та ін.

Частина засвоєних за посередництва англійських мов лексем з *-троф*, що карбовані з грецьких компонентів, у східнослов'янських мовах належать до біологічної терміносистеми. Вони виражають значення, який живиться кимось, указаним

першою основою слова. У цьому значенні вони утворюють пари до слів з основою -фаг- (з кінцевим компонентом -фаг-, або -фагія): *автотроф* – *автофаг*, *автотрофія* – *автофагія*, *оліготрофи* – олігофаги, некротрофи – некрофаги, *сапротрофи* – *сапрофаги*, *мікротрофи* – *мікрофаги*, *ксилотрофи* – *ксилофаги*. Це пари термінів із спільною основою семантики. Однак у багатьох із них є свої відтінки. Так, *автотрофія*, *autotrophy* – це живлення автотрофів неорганічними рослинами, що відбувається через фотосинтез або хемосинтез; *автофагія*, *autophagy* – поглинання макрофагами клітин власного організму (син. *самопоглинання*). Композити *оліготрофи* – *oligotrophs* та *олігофаги*, *oligophags* відрізняються дійовими особами. Перші – це рослини і мікроорганізми, які розвиваються у середовищі з низькою концентрацією поживних речовин, а другі – *oligophags*, *олігофаги* називають тварин, які харчуються невеликою кількістю їжі. Не всі, подібні до щойно названих термінів, мають пари: *біотроф*, *метилотрофи*, *евритрофи*, *ідіотрофи*.

Це свідчить про те, що формування терміносистем диктує свої способи упорядкування лексики і добору одиниць. Зокрема, активація рядів семантично подібних слів у них продиктована систематикою їх усередині кожної підсистеми. Подібні за лексико-семантичним варіантом значення одиниці вступають у системні лексичні відношення синонімії-антонімії, метонімії, гіперо-гіпонімів, які зумовлені терміносистемами. Згадаймо *автофагія* – самопоїдання, *автотрофи* – *автотрофні організми*, *біотроф* – синоніми *біофаг*, *пантофагія* – *всєїдність*, *пантофаги* – синоніми *полюфаги*, *еврифаги*.

Залучені в той самий семантичний простір основи та похідні з ними виявляють паралелізм семантики ядра – притягання, так, як це видно в реалізації опозиції їсть хтось – живиться чимось, що підтверджується численними композитами з першою основою *фаг-*, *цит-* плюс суфікс *-оз* та композити з другою основою *-цид* (від лат. *caedo* – вбиваю).

Запозичені основи дозволяють посилити семантичний простір, організований лексемами з основами -фаг-, -треф-/ -троф-, -цид-, -ід-, -жер-, -сос-, розвиваючи таку функцію, як оцінка явищ, реалій у науковому стилі, особливо циклі природознавчих наук. У біологічній терміносистемі оцінка позбавлена емоційності. Вона дозволяє термінувати позитивні або негативні явища з погляду перебігу процесів та дій. Питомі основи *-ід-*, *-жер-*, *-сос-* переобтяжені відтінком розмовності, і тому їх намагаються усунути від називання одиниць систематики, замінюючи субстантивами на зразок *рибоїдні*, *травоїдні*. Запозичені основи дозволяють віддалитися від емоційності в бік констатації фактів користі чи шкоди для живого.

Так, компонент *фаг-* у першій позиції композита може набувати позитивної і негативної конотації, пор.: *фаготерапія* – лікування деяких інфекційних захворювань *бактеріофагами*, а це ультраскопічні структури, здатні інфікувати бактерійну клітину; *фагоцити* – клітини тварин і людини, що здійснюють *фагоцитоз* – активне захоплення і поглинання живих клітин і неживих частинок одноклітинними організмами або особливими клітинами – *фагоцитами*.

Посилюються ознаки опозиції основою *-цид-*. Її використовують для окреслення “вбивчих”, цілеспрямованих дій щодо об’єктів, указаних першими основами

комполітів. Основа *-фаг-*, як уже згадувалося, теж здатна окреслювати в запозичених іменниках агресивність дій щодо об'єктів, названих першими основами слова на зразок *гематофаги*, *ентомофаги*, *іхтіофаги*, *плантофаги*, але здебільшого це тварини.

Сучасний словник іншомовних слів та СУБТ засвідчує новотвір *фаг* (від грецького *φάγος*, англ. *phagos*) – пожирач, те саме, що й бактеріофаг [СССР, 2006]. Цей іменник став загальною назвою складних слів із другою частиною, яка регулярно підкреслює значення – який пожирає. Це назва вірусів, здатних заражати бактеріальні клітини, розмножуватися в них, утворюючи численне потомство, зумовлювати їхній лізис. Він трапляється в розчленованих номінаціях на взір: *вірулентний фаг* (який убиває клітини хазяїна), *помірний фаг* який розмножується всередині бактеріальної клітини й передається з покоління в покоління, періодично руйнуючи клітини лізисом.

Деякі словники співвідносять іменник *фаг* з грецькою лексемою *φάγος* із значенням пожирач [СССР 2006: 698]. Однак такого іменника в новогрецькій немає, існує основа – *φάγος* у складі численних комполітів, які називають тих, хто їсть щось або великий любитель їсти щось. Насправді віруси фаги ведуть свій родовід від іменника *φαγός* – ненажера, пожирач.

Всього в кількох словах з основою *-троф-* реалізоване це значення: *мікотрофи* (mycotrophic plants) – рослини, які одержують поживні речовини з ґрунту за допомогою грибів, що оселяються на їхніх поверхнях.

На вираженні значення – винищувач живого – спеціалізується основа *-цид*. Вона трапляється в численних інтернаціоналізмах, поширених і в східнослов'янських мовах. Характерно, що до реєстру словника біологічних термінів увійшло три лексеми з основою *-цид-* із загального списку з-понад 30 одиниць матеріалів дослідження: *бактерицид*, англ. *bactericide* – речовина, здатна вбивати і розчиняти бактерії та інші організми. У новогрецькій мові це слово як запозичення з англійської перекладено калькою *βακτηριοκτόνος*, буквально убивця бактерій. Друге слово *віруліцидність*, *virulicity* – властивість фізичних і хімічних чинників убивати віруси, третє *пестициди* (pesticides) – загальна назва хімічних препаратів для боротьби зі шкідниками і хворобами сільськогосподарських рослин (бур'янами, різними переносниками інфекційних захворювань), людини і тварин.

Решта слів, поданих у словниках орфографічних та запозичених слів, у східнослов'янських мовах кваліфікуються як частково детерміновані, значення яких у найзагальнішому вигляді відомі носіям мови. Ці слова стосуються знищення живого: людей *геноцид*, *екоцид*, *суїцид*, *етноцид*, рослин *гербецид*, тварин і комах. Останні здебільшого вказані першими основами комполітів. Саме їх знищують за допомогою речовин, назви яких окреслено всім словом: *акаріциди* (вбивця кліщів), *гербіциди* (~ бур'янів), *інсектициди* (~ комах), *ратициди* (~ пацюків і мишей), *стрептоцидів* (~ ланцюжків бактерій), *фунгіциди* (~ грибних хвороб). З'явилися новотвори, в яких ідеться про знищення найнеобхіднішого для життя: *плазмоцид*, *неоцид*.

Кількість одиниць з проаналізованими основами зростає в літературних мовах. Вони мотивують нові похідні, що підтверджує їхню словотвірну активність, а також подальше детермінування. Так, український орфографічний словник (2009), крім слова *трофологія*, засвідчує ще *трофолог*. У ньому зареєстровані ще *трофалгія*,

трофоневроз – мед. захворювання, під час якого порушується живлення тканин. Сучасний словник іншомовних слів фіксує появу іменників з основою *-троф-*, що поповнюють склад розчленованих номінацій. Так, лексема *трофіка* (від грец. *τροφή* живлення) стала стрижневим словом номінації: *трофіка нервова* – фізіол. вплив нервової системи на обмін речовин у тканинах і органах живого організму.

Розглянуте семантичне угруповання, організоване низкою питомих і запозичених основ, підтверджує їхній симбіоз у мові, взаємоналаштованість на вираження подібних опозиційних лексичних значень, взаємозв'язок процесів термінування і детермінування лексики, роль у них словотвірних і лексико-словотвірних об'єднань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *АПСУН* – Активні ресурси сучасної української номінації: ідеографічний словник нової лексики. – К. : ТОВ “КММ”, 2013. – 416 с. 2. *Воркачев С.Г.* Сопоставительная этносемантика телеономных концептов “Любовь” и “Счастье” (русско-английские параллели). – Волгоград: Перемена, 2003. – 168 с. 3. *Земская Е.А.* Активные процессы современного словопроизводства // Русский язык конца XX ст. (1985-1995). – Москва: Язык русской культуры, 2000. 4. *Скопненко О., Цимбалюк Т.* Сучасний словник іншомовних слів. – К.: Довіра, 2006. – 789 с. 5. *СУБТ* – Словник української біологічної термінології. – К. : ТОВ “КММ”, 2012. – 742 с. 6. *СУМ – 11* – Словник української мови: в 11 т. – К. : Наук. думка, 1970-1980. 7. *Тошович Бранко.* Интернет-стилистика. – М. : Флинта-Наука, 2015. – 238 с. 8. *Κατσούδα Άννα, Νάκας Θεόδωρος.* Όψεις της Νεολογίας, Σύμφορη και επανευμολόγηση. – Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη. – 318 σ. 9. *ΑΝΕΓ* – Μπλαινιώτης Γ. Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας. – Αθήνα: Κέντρο λεξικολογίας, 2005. – 2064.

Стаття надійшла до редакції 5 квітня 2017 р.

*Клименко Н.Ф., д. филол. н., проф.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев*

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ГНЁЗДА, КОМПОЗИТООБРАЗОВАНИЯ И ТЕМОГНЕЗДА В ПРОЦЕССАХ СТРАТИФИКАЦИИ ЛЕКСИКИ

В эпоху глобализации активизируются процессы новой стратификации лексики, в которых принимают участие словообразовательные средства, способствующие формированию новых словообразовательных гнезд, пополнению уже существующих, появлению новых композитообразований, а в терминологиях – темогнезд расчлененных номинаций.

Рассмотрение семантического пространства слов, объединенных общей темой, позволяет глубже очертить изменения в соотношении между простыми аффиксальными и сложными словами, между целостноформленными и расчлененными номинациями.

Более выразительными становятся участки лексиконов, заполняемые заимствованиями, в сопоставительном плане устанавливается подобие упорядочения лексики по стратам в разных языках.

Ключевые слова: *словообразовательное гнездо, композитообразование, темогнездо, заимствования, словообразовательная и лексическая интерференция.*

**FAMILIES OF WORDS, COMPOSITE FORMATIONS AND THEMATIC
FAMILIES OF WORDS IN PROCESSES OF VOCABULARY STRATIFICATION**

The epoch of globalization gives rise to processes of appearance of new vocabulary stratification, which make use of word-building means, enabling forming of new word-building families, enrichment of already existing ones, emergence of new composite formations, and of families of words – in terminological systems.

The analysis of semantic field of words, united by the same topic, makes it possible to define more deeply changes in correlation between simple affixational and compound words, between complete and split nominations.

The segments of vocabularies filled with borrowings become more distinct, in comparative aspect, similarities in vocabularies' stratification in different languages are defined.

Keywords: *family of words, composite formation, thematic family of words, borrowing, word-building and lexical interference.*

УДК 811.142

Кожуховська Ю.В., аспірант
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

**КОМПОНЕНТ МЕТА В ЛАБІРИНТОВІЙ ПОДОРОЖІ НОВОГРЕЦЬКОЇ
ПОЕЗІЇ ХХ СТ.**

Статтю присвячено визначенню реалізації компонента “мета” в лабіринтовій траєкторії подорожі в новогрецькій поезії ХХ ст.; показано вербалізацію когнітивних складників концепту ПОДОРОЖ з погляду лінгвокультурології та етнолінгвістики. Особливу увагу приділено стилістичній, лексичній, концептуальній об’єктивізації мети в лабіринтовій подорожі.

Ключові слова: *концепт ПОДОРОЖ, концепт ЛАБІРИНТ, новогрецька поезія, новогрецька мова, схема ДЖЕРЕЛО – ШЛЯХ – МЕТА.*

Компонент “мета” є складником схеми ДЖЕРЕЛО – ШЛЯХ – МЕТА, яка структурує ядро концепту ПОДОРОЖ. Ідея подорожі відіграє в новогрецькій поезії першорядне значення та отримує певні специфічні риси в своїй об’єктивізації залежно від історичних, культурних, соціальних впливів та тенденцій, притаманних різним епохам. Поряд із лінійною траєкторією подорожі в новогрецькій поезії спостерігається звернення до її нелінійної траєкторії, яку інакше можна охарактеризувати як лабіринтову. Подорож лабіринтом знайшла особливо поширене розкриття у другій половині ХХ ст. у зв’язку зі специфікою течії постмодернізму, зокрема асоціюючись із феноменом різомі. **Актуальність** дослідження визначено глибоким мітопоетичним